

Piirilääkärit kierroksella

Heikki S. Vuorinen: Tautinen Suomi 1857–1865. Tampere University Press 2006. 220 s.

■ Vuonna 1857 lääkintötoimen yllhallitus ohjeisti piirilääkäreitä raportoimaan tarkasti piirinsä elinolosuhteista ja väestön terveyden tilasta. Lääketieteen ja kirurgian tohtori Heikki S. Vuorisen teos *Tautinen Suomi 1857–65* muistuttaa, kuinka hienon lähdeaineiston piirilääkärien kertomukset muodostavat. Parhaimmillaan parinkymmenen painetun sivun pituiset kertomukset dokumentoivat alueen elinoloja ja arkielämää verrattomalla tavalla.

Vuorisen tavoitteena on ollut luoda kokonaiskuva terveydellisistä oloista esiteollisessa Suomessa. Lyhyen aikavälin kokonaisläpileikkauksella yli 60 piirilääkärien kertomukseen hän on halunnut tutkia, miten piirilääkärit hahmotivat väestön terveysongelmat ja minkälaisia tekijöitä he niihin yhdistivät. Lisäksi häntä on kiinnostanut, minkälaisia keinoja lääkäreillä oli käytettävissä väestön terveyden edistä-

miseksi. Tutkimuksen aikaraja perustuu lähdeaineiston saatavuuteen ja esiteollisen yhteiskunnan tavoittamiseen. Krimin sodan ja suurten nälkävuosien välinen aika oli tekijän sanoin viimeinen normaali ajanjakso ennen teollistumisen ja maatalouden modernisoitumisen laajempaa toteutumista.

Vuorinen pohtii huolellisesti piirilääkärien kertomusten luotettavuusongelmia. Piirit olivat laajoja ja lääkärit joutuivat turvautumaan kansan antamiin tietoihin. Tautien erottelu ja nimeäminen oli aikalaislääkäreille vaikeata ja niiden tarkastelu nykyisin tautikäsittein hankalaa. Lähtökohdat yleisluonteiselle synteeseille eri tautien tarkasta esiintymisestä eivät ole parhaat mahdolliset, mutta mikrohistoriallinen taso tuntuukin huomattavasti kiinnostavammalta. Tutkimus raottaa kiehtovia mahdollisuuksia tutkia tauteja sosiaalisena ilmiönä eli sitä, kuinka taudit kytkeytyivät yhteisöjen jokapäiväiseen elämään: lastenhoitoon, asumiseen, ravintoon, työntekoon, markkinoihin ja juopotteluun.

1800-luvun lääketieteen keinoja hoitaa sairaita on korostettu tehottomiksi ja lääkäreitä oli vähän – kansa oli pitkälle omien hoitokäytäntöjen varassa. Lääkärikunta näyttäytyy tässäkin teoksessa valistushaluisena, kansan elintapoja moralisoivana sivistyneistönä. Vuorisen tutkimuskysymyksistä johtuen piirilääkärit tulevat kuitenkin esille aidosti oman piirinsä terveysoloista kiinnostuneina aktiivisina toimijoina. Tämä on tervetullutta sellaisen tutkimuksen rinnalle, jossa lää-

käreiden rooliksi on jätetty valtion biopoliittisten intressien toteuttaminen. Aktiivisuus näkyy erityisesti piirilääkärien värikkäissä pohdinnoissa tautien syiksi ja selityksiksi. Esimerkiksi silmävaivoja selitettiin altistumisella savulle ja pölylle savupirteissä, kaskenpoltossa ja viljan puinnissa. Mutta myös järvestä nousevaa usvaa pidettiin syyllisenä: tästä oli todistena silmätautien yhteys alueella yleiseen nuotanvetoon.

Piirilääkärien kertomukset olivat tarkoitettu julkisiksi raporteiksi ja ne painettiin lääkäreiden kotimaiseen ammattilehteen. Tämä olikin käytetty kanava yhteiskuntareformistisille ajatuksille. Piirilääkärit olivat vakuuttuneita, että köyhyys edisti tautisuutta ja he kaipasivat erilaisia toimenpiteitä väestön elinolojen parantamiseksi. Esimerkiksi erään lääkärin mukaan väestön kurjuus ei ollut seurausta kansan flegmaattisesta luonteesta vaan vuosisatoja jatkuneesta feodalismista. Piirilääkäreiden uskosta käytännön todistusvoimaan soisi myös nykyajan tieteellisesti todistetun mantraan uskovienv terveyden asiantuntijoiden ottavan oppia. Hyvänä esimerkkinä tästä on riisitaudin hoidossa hyväksi huomattut aurin gonvalo ja kalanmaksaöljy, joita oli osattu käyttää yli sata vuotta ennen kuin niiden vaikutusmekanismi todennettiin.

Heikki S. Vuorisen teos on oivallinen inspiraatioiden lähde kaikille, joiden tarkoituksena on tutkia agraarisen Suomen elinoloja. Tartuntatautien historiasta laajemmasta näkökulmasta – siitä miten ne ovat vaikuttaneet suomalaiseen yhteiskuntaan – on erityisen suo-

siteltavaa luettavaa Mika Kallioisen tutkimus *Rutto & rukous. Tartuntataudit esiteollisen ajan Suomessa* (Atena 2005).

Hanna Kuusi